

Diferenciace EU a česko-německého názorový rozchod vs. kapitál důvěry

Vladimír Handl, ÚMV

Výsledky reprezentativního výzkumu veřejného mínění v osmi zemích EU (Nizozemí, Švédsku, Francii, Německu, Itálii, Španělsku, Slovensku a ČR), který zadala Nadace Friedricha Eberta s názvem „*EU vor Bewährungsprobe – Was erwarten, worum sorgen sich die Bürger?*“¹ (leden 2016) a který provedl Richard Hilmer ze společnosti Policy Matters, potvrzují předpokládané: veřejnost členských zemí vnímá EU jako oslabenou a je do značné míry rozdělena v otázkách dalšího vývoje.

Rozpolcené vnímání, rostoucí nejistoty a obavy

Asi nejlepší zpráva se týká toho, že EU pro většinu nadále představuje nadále především mírové společenství (60%). Vzhledem k bezpečnostnímu ohrožení ze strany mezinárodních konfliktů (válka v Ukrajině, v Sýrii, terorismus, uprchlická krize) pak evropská veřejnost většinou podporuje posilování evropské zahraniční a bezpečnostní politiky.

Naopak se vytrácí vnímání EU jako hospodářského společenství, které napomáhá ekonomickému růstu a zvyšování životní úroveň v členských zemích. K této skepsi jistě přispívá fakt, že se EU sociálně diferencuje a tato diference se pak odráží na názorech obyvatel: výzkum potvrdil a upřesnil známou skutečnost, že vyšší příjmové a lépe vzdělané vrstvy obyvatelstva vnímají EU pozitivněji, než sociálně slabší část společnosti.

Závažný problém představuje nedůvěra v to, že je politika schopna hlavní problémy EU řešit. Jako první problém se přitom shodně ve všech zemích uvádí uprchlická krize. Selhání české a slovenské politiky dokumentuje fakt, že Češi a Slováci považují téma za větší problém, nežli Němci nebo Švédové. Potvrzuje se, že tam, kde politika dopustila, aby téma převzali populisté, případně se sama snažila postavit do jejich čela, ztratila veřejnost půdu pod nohama a propadla strachu z neznámého. Nechá se vést konspiračními teoriemi, nikoli věcnou analýzou vývoje. To ovšem zpochybňuje, nebo dokonce blokuje politický proces na národní úrovni - ohrožena tak není jen EU, ale potenciálně také fungování demokracie v daných zemích.

Nástup populistů je ovšem celoevropský fenomén: je sice pozitivní, že si etablované strany hlavního proudu (sociální demokracie a křesťansko-demokratické strany) udržely největší míru důvěry coby nejkompetentnější pro řešení uprchlické krize. Na druhou stranu ale dnes v součtu téměř stejnou podporu vykazují populistické, nacionalistické a i přímo protievropské strany Evropského parlamentu (s. 7-8), okolo 10% dotázaných vnímá tyto strany jako nejlepší zastánce národních zájmů.

Více dotázaných (34%) vidí v členství v EU nevýhody, spíše nežli výhody (jen 28%). Nejvíce pozitivních hlasů získala EU ve Španělsku (44% pozitivních, naopak 22% negativních odpovědí). Nejhorší jméno má EU naopak v ČR (negativních odpovědí 44%, pozitivních pouze 13%). Pro srovnání s ČR je jako vždy zajímavá SR: zde negativní odpověď dalo 28 % a pozitivní 26% dotázaných (45% se domnívá, že výhody a nevýhody jsou v rovnováze) (s. 10).

Dotázaných osm zemí tvoří tři skupiny, pokud jde o vztah jejich veřejnosti k perspektivě prohlubování integračního procesu a další přenos suverenity na evropskou úroveň. Jasně jej odmítají nejbohatší státy (Nizozemí a Švédsko) stejně jako Češi a Slováci. Nejvýraznější podporu vyjadřuje skupina jižních států

---

¹ <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/12328.pdf>

(Itálie a Španělsko). Pro EU má zásadní význam fakt, že podpora prohlubování EU převládá i ve třetí skupině – vyjadřují ji jak Francouzi, tak (ještě více) Němci. (s. 17).

V průměru 57% dotázaných podporuje zachování volného pohybu osob, 35% ale nachází sympatie pro výjimky a omezení, která získala při jednání o Brexitu Velká Británie.

Těsná většina dotázaných považuje za správné, aby bohatší země podporovaly země chudší – s tím v zásadě souhlasí i většina veřejnosti dvou významných „čistých plátců“ (Německa a Švédska). Poněkud překvapivě se proti tomuto principu staví ČR (destinace řady finančních programů EU), méně překvapivě pak Francie (další čistý plátec)

Asi největší podporu získává role národních států (60%) v otázce zachování rozpočtové suverenity národních států (proti je 29%). ČR i v této oblasti patří k nejvýraznějším zastáncům suverenity; tento názor převládá i v Německu – zde, stejně jako ve Francii a Španělsku, je ale také silná podpora ve prospěch práva vyjadřovat se k výdajové politice členských zemí.

Desocializace ČR z Evropy a česko-německý rozchod?

Obecně se dá shrnout: řada skeptických postojů české veřejnosti je sdílena veřejností v jedné nebo více dalších zemích. Žádná jiná země ale nevykazuje tak konsistentní skeptický postoj. A Česká republika je také jediná, kde skepse převládá i v dobře sociálně situovaných a vzdělaných kruzích.

Právě pro názory české veřejnosti asi nejvíce platí konstatování, že se *ignorance* ohledně EU se pod vlivem řetězení krizí a v situaci chybějícího politického vedení mění v *odmítání* EU. Krize eurozóny, rusko-ukrajinská krize, masový příliv uprchlíků znamenají nejen zatěžkávací zkoušku pro politiku, ale také testují vztah veřejnosti k EU. A jestliže v ČR chybí politické strany a představitelé (až na čestné výjimky), kteří by dlouhodobě vysvětlovali, že EU představuje více, než pouze zdroj finančních prostředků, pracovních příležitostí a možnosti cestovat, neudivuje přesvědčení, že jde vlastně o statky, kterých se můžeme vzdát, když jde o „důležitější věci“ (jako je ochrana před virtuálním ohrožením ze strany uprchlíků). Tomuto zmatení odpovídá jinde doložený pokles sympatií ke všem státům EU, které se otevřely uprchlíkům a prosazují evropské řešení, včetně přerozdělení uprchlíků na základě kvót (české sympatie vůči Německu poklesly z 63% na 50%) a naopak růst podpory oponentům tohoto postupu, zejména Maďarsku, ale také třeba Rusku.²

Výzkum tak potvrzuje znepokojivou tendenci ve vývoji česko-německém vztahu: Je až zarážející, jak důsledně se názory české a německé veřejnosti odlišují v tom, jak vnímají EU. Tam kde Němci podporují, aby EU hrála větší úlohu při řešení problémů aktuálního vývoje, a jsou ochotni nadále nést roli čistého plátce, odvrací se česká veřejnost od EU, preferuje národní řešení a odmítá i podporu EU. Existují i oblasti shody (např. souhlas s budováním jednotné evropské zahraniční a bezpečnostní politiky, regulace finančních trhů), v zásadě ale radikálně narostla česká euroskepse. Nejlépe se vyjadřuje v přístup k řešení uprchlické krize: jestliže evropské řešení otázky přijetí a distribuce uprchlíků nejvíce preferují Italové (75%) a po nich Němci (68%), kteří masy uprchlíků již přijali, největší skepsi vyjadřují právě Češi (evropské řešení podporuje 22%) a po nich Slováci (27%), kteří ještě žádné uprchlíky neviděli a vidět ani nechťejí. Symbolem česko-německého nesouladu je ale v první řadě odlišný přístup politických stran a reprezentace: např. prezident Joachim Gauck soustavně nabádá k solidaritě s ohroženými, kdežto prezident Miloš Zeman za ohrožené považuje a prohlašuje Čechy. Společenský dopad tohoto rozchodu ilustruje právě zde diskutovaná studie více než názorně.

---

² Sympatie české veřejnosti k některým zemím – prosinec 2015. CVVM, Tisková zpráva 3. 2. 2016

Velký rozdíl se projevuje ve vztahu k euroskeptickým stranám: Češi patří (s dalšími šesti státy) k nové „evropské normalitě“ – pro 7% Čechů je hlas pro euroskeptickou stranu první, pro 15 % druhou volbou a dalších 17% si umí představit, že by pro nějakou euroskeptickou stranu hlasovali (dohromady tedy 39%). Mimo tuto „evropskou normalitu“ zůstává Německo - v uvedených kategoriích dalo souhlasnou odpověď 5, 3 a 7%, celkem tedy pouhých 15% (s. 20).

Dobrá je pro EU i česko-německé vztahy skutečnost, že se Německo těší vysoké důvěře ostatních dotazovaných zemí – v průměru mu věří 65% obyvatel a dokonce i ve skepsí zasaženém Česku je to 60% dotázaných (z toho 20% Čechů má v Německo velmi vysokou a 40 % vysokou důvěru) (s. 19). Tento výsledek snad naznačuje, že přes markantní názorové odlišnosti nemusí současná situace vést k zásadní zátěži ve vzájemných vztazích: důvěra a mnohostranná spolupráce představují sociální kapitál, který zatím umožňuje existující názorovou i politickou propast překlenout.

Vladimír Handl,

Katedra německých a rakouských studií, IMS FSV a Ústav mezinárodních vztahů, Praha